

Van de bovenste plank: een makkelijk lezen bibliotheek op school

Uit een enquête onder de gebruikers van de Makkelijk Lezen Bieb van de AG Bell Scholengemeenschap komt naar voren dat de praktijkleerlingen nu met plezier een boek gaan uitzoeken. De lezers zijn tevreden over de manier waarop de boeken in de Makkelijk Lezen Bieb gepresenteerd worden en kunnen er al lezend 'lekker chillen'.

AUDREY FRANSSSEN, MARJAN HOEFNAGEL

Inleiding

De Alexander Graham Bell Scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs aan leerlingen met hoor-, taal-, en/of spraakproblemen in Amsterdam is een brede school. Leerlingen kunnen op HAVO-niveau worden opgeleid, maar ook op Praktijkonderwijs-niveau. Dat was anders. Vijftien jaar geleden bestond de leerlingpopulatie vooral uit MAVO-HAVO-leerlingen. Nu bestaat het grootste deel van de leerlingen uit VMBO-ers die de Basisberoepsgerichte Leerweg volgen én leerlingen die geen diploma zullen halen, maar een praktijkgerichte opleiding doen. Deze verandering van doelgroep bracht grote verschuivingen in het lesaanbod teweeg; ander lesmateriaal werd noodzakelijk, een andere manier van lesgeven en een andere bibliotheek.

De MAVO-HAVO-leerlingen van weleer lazen 'verplicht' voor hun eindexamen titels als 'Sara Burgerhart' en 'De donkere kamer van Damocles'.

Met het veranderende niveau werden ook meer eigentijdse en makkelijker te lezen boeken als 'Het gouden ei' en 'Blauwe maandagen' aangeschaft.

Makkelijker, maar nog altijd te moeilijk voor de steeds groter wordende groep leerlingen van de praktijkafdeling. De meesten van hen lezen technisch op AVI 8-9, maar begrijpend op AVI 5-6. Een nieuwe bibliotheek was dus noodzakelijk.

Bijbehorende titels voor de leeftijdsgroep kwamen vooral uit de Makkelijk Lezen series 10+. 'Gewone boeken' voor tieners immers zijn nu eenmaal allemaal op een hoger of zelfs veel hoger technisch niveau geschreven dan AVI 9. Te moeilijk dus voor de AG Bell-praktijkleerlingen, die allemaal kampen met een ernstige taalstoornis en taalachterstand.

Iedereen was enthousiast, maar het werkte niet. De leerlingen kregen het advies om een boek te zoeken op hun niveau, maar vonden het al snel kinderachtig om een boek van een lagere plank te pakken. Ze zochten allemaal boeken uit van de bovenste plank; boeken die de meeste leerlingen niet konden lezen. Er moest iets veranderen, maar wat? In de stadsbibliotheek in Haarlem bleek een Makkelijk Lezen Plein te zijn gestart. Een heel andere opzet....

De uitgangspunten van een 'Makkelijk Lezen Bibliotheek' verschillen in twee opzichten van een gewone bibliotheek. Ten eerste is een 'Makkelijk Lezen Bibliotheek' gericht op het ontsluiten van informatie. Informatie moet op welke manier dan ook beschikbaar zijn. Dit kan inhouden dat het lezen omzeild of ondersteund wordt door beeld, of geluid. Ten tweede moet een 'Makkelijk Lezen Bibliotheek' aanzetten tot lezen. Hiervoor is uitnodigend leesmateriaal nodig.

Het Makkelijk Lezen Plein in Haarlem heeft als doelgroep moeilijk lezende kinderen in de leeftijd van 8 tot 13 jaar. De kastopstelling is anders: boeken zijn frontaal gepresenteerd, de voorkant is goed zichtbaar en de titel en auteur zijn makkelijker te lezen. Voor zwakke lezers is het namelijk lastig om met een schuin hoofd te lezen. Daarbij zegt de informatie op de rug van boeken hen vaak weinig (zwakke lezers hebben meestal geen favoriete schrijvers).

ZWAKKE LEZERS HEBBEN GEEN FAVORIETE SCHRIJVER

De school dacht het antwoord gevonden te hebben met een AVI-kast: de aangeschafte boeken voor de praktijkleerlingen werden ingedeeld op AVI-niveau en op een daarvoor bestemde plank in de boekenkast geplaatst. AVI 8-9 op de bovenste plank en AVI 1-2-3 op de onderste plank.

VAN DE BOVENSTE PLANK

Naast de afwijkende kastopstelling is gekozen voor een thematische indeling in zes hoofdthema's, zoals 'avontuur' en 'geschiedenis'. Opvallend is dat binnen een thema fictie en non-fictie door elkaar staan.

Materialen

De collectie omvat zo'n 1100 titels (per vestiging) waarvan 35% fictie, 35% non-fictie en het overige deel van de collectie bestaat uit overige media als films (op video of dvd), gesproken boeken en cd-roms. De collectie van het Makkelijk Lezen Plein is dus veelzijdig qua genres, onderwerpen en AVI-niveau's. Er is nadrukkelijk gekozen voor aantrekkelijke boeken: een mooi uiterlijk gecombineerd met een leuk verhaal.

Naast leesboeken worden ook verfilmde boeken uitgeleend. Hiermee komen kinderen met leesproblemen in aanraking met leuke verhalen zonder dat ze gedwongen worden een boek te lezen. Daarbij kunnen zwakke lezers een boek als 'Harry Potter' na het zien van de film een stuk beter volgen. Op die manier krijgen kinderen met leesproblemen goed gestructureerde taal aangeboden, wordt hun woordenschat uitgebreid en hun inlevingsvermogen vergroot, leren zij structuren van een verhaal doorzien en maken zij kennis met literatuur.

Een nadeel is dat er maar weinig Nederlands gesproken films zijn en daarbij is er vrijwel geen enkele ondertiteld en haast nooit gepostzegeld met gebaren.

Het Makkelijk Lezen Plein heeft ook een aantal gesproken boeken en voorleesboeken te leen. Die geven dezelfde voordelen als verfilmde boeken. Het gebruik van combinatie-leesboeken (boek&bandje) wordt door de medewerkers van het Makkelijk Lezen Plein afgeraden. Het blijkt dat de leesprestaties hierdoor niet worden vergroot.

Tips voor leraren

Waarom is het zo belangrijk om een Makkelijk Lezen Bieb te hebben?

Kinderen met leesproblemen lopen kans een taalontwikkelingsachterstand op te lopen en op latere leeftijd buiten de boot te vallen in de informatiemaatschappij. Veel lezen vergroot je taalvaardigheid en je woordenschat.

Tot de jaren '80 lag de nadruk vooral op het technisch lezen. Eind 20ste eeuw blijkt uit internationaal onderzoek dat lezen geen technische activiteit is, maar dat het gaat om de inhoud. Er is dus een inhoudsrijke context nodig en er moet veel aandacht uitgaan naar de leesbeleving. Goed technisch kunnen lezen vergroot op zich de kans op meer willen lezen niet, leuke ervaringen met boeken (door bijvoorbeeld voorlezen) wel.

Jiske Kraan

ZORG VOOR POPULAIRE TIJDSCHRIFTEN IN DE KLAS

Vandaar dat het Makkelijk Lezen Plein, naast het uitlenen van geschikt materiaal, veel doet aan leespromotie. Zo geven zij tips voor leerkrachten als:

- inzien dat technisch lezen niet een doel op zichzelf is
- tijd inroosteren voor stillezen, voorlezen, leesbeleving
- zelf kinderboeken lezen om kinderen leuke boeken te adviseren
- ouders naar het Makkelijk Lezen Plein verwijzen
- de kwaliteitseisen (AVI) loslaten, aansluiten bij de harts-tocht of interesse van het kind
- naast fictie ook non-fictie aanbieden
- zorgen voor populaire tijdschriften in de klas

Tips die in de Makkelijk Lezen Bieb van de AG Bell zijn uitgewerkt.

Verschil Makkelijk Lezen Plein en Makkelijk Lezen Bieb

Het grootste verschil tussen het Makkelijk Lezen Plein en de Makkelijk Lezen Bieb is de doelgroep. Het Makkelijk Lezen Plein richt zich op de groep van 8-jarigen tot brugklassers, de Makkelijk Lezen Bieb bedient 12- tot 17-jarigen.

Aanvankelijk stonden in de Makkelijk Lezen Bieb alle boeken uitsluitend op thema gerangschikt. Dit geheel in lijn met het credo om kwaliteits- en niveau-eisen los te laten. Na een tijdje bleek dat de leerkrachten dit niet ideaal vonden. Leerlingen met een leesniveau op AVI 1-2, kozen boeken van Carrie Slee, of 'Harry Potter'. Nu niet omdat ze op de bovenste plank stonden, maar omdat het bekende titels zijn. Aangezien de insteek van de schoolbibliotheek is om de leerlingen te begeleiden in hun leesproces, is er toen

Jiske Kraan

toch gekozen voor een grove AVI-niveau-indeling. Ook is de serie 'boek&bandje' (of soms 'boek&cd') bewust in de collectie van de Makkelijk Lezen Bieb opgenomen in tegenstelling tot het Makkelijk Lezen Plein. Sommige leerlingen beleven op deze auditief ondersteunde wijze veel lees(luister)plezier. En in een klassensetting of 1-op-1 bij logopedie kan er gericht geoefend worden met meelezen, waardoor het leesniveau verbetert. Een laatste verschil tussen de Makkelijk Lezen Bieb en het Makkelijk Lezen Plein is dat in de Makkelijk Lezen Bieb wel een scheiding is aangebracht tussen fictie en non-fictie.

DE LEERLINGEN HEBBEN EEN EIGEN INBRENG

De indeling van de Makkelijk Lezen Bibliotheek van de AG Bell

Er is een kastindeling in vijf niveaus en een indeling in vijftien thema's. De boeken zijn verdeeld over kleine themabakken, die je mee kunt nemen om een boek uit te zoeken. In de met picto-stickers aangeduide themabakken staan de boeken frontaal opgesteld. Er staat een grote leestafel met tijdschriften en kranten en een comfortabele bank. De tijdschriften komen uit een

leesportefeuille. Dit bevat maar half. De tijdschriften zijn óf minder geschikt (Panorama, Aktueel) óf minder populair (Libelle, Margriet).

Geschikte kranten zijn bijvoorbeeld de Makkelijk Lezen Kranten van Eenvoudig Communiceren. Deze zijn er in vier verschillende uitvoeringen: Okee-krant (verstandelijk gehandicapten), Pro-krant (LWOO, Praktijkonderwijs), Start-krant (bovenbouw basisonderwijs, neutraal), Zowel-krant (VMBO Zorg/Welzijn).

Door de buitenkant heen kijken

Voor de collectie is er met name gezocht naar Makkelijk Lezen series op tienerniveau. Aangezien dit te weinig boeken oplevert, zijn er ook boeken op basisonderwijsniveau aangeschaft. In totaal bevat de Makkelijk Lezen Bieb ongeveer 800 titels.

De Makkelijk Lezen Bieb hanteert de volgende criteria:

1. het niveau moet goed zijn
2. het moet een begrijpelijk verhaal zijn.

Zoals al eerder vermeld, legt het Makkelijk Lezen Plein de nadruk op een aantrekkelijk uiterlijk en leuk verhaal. In de Makkelijk Lezen Bieb staan ook boeken die er minder flitsend uitzien. Op school leren de leerlingen om 'door de buitenkant heen' te kijken.

VAN DE BOVENSTE PLANK

Veel Makkelijk Lezen series voor de doelgroep van het voortgezet onderwijs zijn inmiddels wegbezuinigd. Wat resteert is de Troef-reeks van uitgeverij van Tricht, de Zoeklicht serie van Zwijzen en de Reality reeks van Eenvoudig Communiceren. De rest van de makkelijk lezen series is gericht op het basisonderwijs.

Naast leesboeken zijn in de Makkelijk Lezen Bieb informatieve boeken te lenen. Al deze boeken hebben de leerlingen zelf uitgezocht in de kinderboekenwinkel. De informatieve boeken zijn niet op AVI-niveau maar wel op thema ingedeeld in 14 grote themabakken. In tegenstelling tot het Makkelijk Lezen Plein houdt de Makkelijk Lezen Bieb wel de scheiding tussen fictie en non-fictie aan. Dit maakt het de leerlingen namelijk veel makkelijker om gericht informatie te zoeken voor een spreekbeurt of werkstuk.

Wat er ook in de Makkelijk Lezen Bieb te vinden is, zijn vier bakken 'boek in de klas' over typische tienerproblemen. In zo'n bak zitten tien exemplaren (9 voor de leerlingen en 1 voor de leerkracht) van een titel, en een blad met verwerkingsopdrachten. Deze boeken worden gebruikt om de leerlingen na te laten denken over hun eigen situatie, bijvoorbeeld in het kader van lessen sociale vaardigheid. De thema's zijn: loverboy's ('Mooi meisje'), een vriend die homoseksueel blijkt te zijn ('Hey Russel'), de eerste keer ('Twee liefdes') en drugs ('Blowen').

De leerlingen van de praktijkafdeling hebben meegedolven bij het bouwen van de Makkelijk Lezen Bibliotheek. De systeemkasten zijn door hen zelf in elkaar gezet. Ook hebben alle klassen van de praktijkafdeling een bezoek gebracht aan een kinderboekenwinkel waar ze zelf een aantal boeken mochten uitzoeken. Het lokaal waar de Makkelijk Lezen Bieb in staat, is opgefleurd met werken van de leerlingen bij het vak handvaardigheid. Er is kortom een grote betrokkenheid van de leerlingen bij de Makkelijk Lezen Bieb.

De Makkelijk Lezen Bieb heeft daardoor status, iets wat de AVI-kast niet had. Nu is een bibliotheekbezoek ook leuk voor de praktijkleerlingen: het is hun eigen bibliotheek met hun eigen boeken.

EDUCAT-B

Educat-B is een uitleen- en inneemsysteem voor basisschoolbibliotheken. De indeling is, net als in een 'gewone' bibliotheek, op kast (auteursnaam), terwijl men voor een Makkelijk Lezen Bieb een thematische indeling wil. Wie het systeem wil inregelen voor een Makkelijk Lezen Bieb dient voor ingebruikname goed te overwegen. Aanpassing achteraf is haast onmogelijk.

De gegevens moeten per boek ingevoerd worden. Dit kost veel werk. Elk boek krijgt een automatisch gegenereerd uniek nummer. Het nummer is de basis voor de streepjescode. Alle leerlingen hebben een eigen pasje met foto en kunnen zelf met de scanner boeken uitleenen en innemen. Educat-B kent vele zoekmogelijkheden: op titel, op auteur, op thema, maar ook op serie en op leerling. Zo valt na te gaan welke boeken een bepaalde leerling heeft geleend. Educat-B kent zelf ook een indeling in thema's. Het probleem is echter dat, als er op AVI 5-niveau heel veel detectives zijn en maar weinig boeken over relaties, er geen evenredige verdeling is over de themabakken. Aanpassing is daarom vereist.

Hoe zoeken de leerlingen een boek uit? Ze kijken naar de picto's op de bakken. Liefde, seks, familie, vrienden, of bijvoorbeeld sport. De gewenste bak nemen ze mee naar de tafel of de bank. Daar bladeren ze door de boeken en bekijken de voor- en soms de achterkant. Uiteraard is de bak 'seks' altijd leeg! En reserveren is helaas nog niet mogelijk...

Kostenplaatje en hulp

Om een idee te geven hoeveel kosten een Makkelijk Lezen Bieb met zich meebrengt, volgt hier een overzicht van wat de Makkelijk Lezen Bieb de AG Bell gekost heeft en een schatting voor een nieuw op te zetten Makkelijk Lezen Bieb.

Boeken: € 750,- per jaar (een aardige startcollectie kost ongeveer € 2000,-)

Inrichting: € 2000,- eenmalig (een update van bestaande kasten kost ongeveer € 1000,-)

De AG Bell kan op verzoek een lijst leveren van de 15 thema's die zij gekozen heeft en een aantal prints met thema-picto-stickers toesturen. Uiteraard kan er ook een bezoek gebracht worden aan de Makkelijk Lezen Bieb van de school, want waarom steeds opnieuw het wiel uitvinden?

Jiske Kraan

Informatie over de auteurs:

drs. A.H.J.G. Franssen werkt als linguïst logopedist op de A.G. Bell scholengemeenschap, drs. M. Hoefnagel als linguïst.

Ze zijn te bereiken op de school: tel. 020-6131133 en via info@agbell.nl